

Doslov

Krás a zvráceného

část první: touha otevřeného vědomí

Žánrovým a literárním interpretováním této knihy bychom se tentokrát daleko nedostali; mluvili bychom o detektivce, docela napínavé, působivé, tak trochu divné, lehce konspirační. Nebylo by to šťastné. Jednak: debutu mladého Angličana Neda Beaumana bychom nedali všechno, co si zaslouží. Druhak: někdo by tak dokonce mohl být zmaten; třeba by mu logicky naskakovali ošklivá jména Agatha Christie nebo Dan Brown, která by jej zavedla úplně jinam, než kde by se měl s románem *Boxer, brouk* povalovat.

Nejlepší současné umění je to, které se z prvního kontaktu netváří fatálně, ale náznaky a oklikami vypráví o věcech, jež jsou tématy pro dlouhé eseje; jež jsou mixérem, ve kterém se točí na současný život aplikovaná filosofie, sociologie, laická psychologie, popkulturní teorie + láska, sex + vaše tabu. Ve filmu nebo literatuře to je příběh, který je docela obyčejný (mohl bys v něm hrát jednu z hlavních rolí i ty, milý čtenáři), ale za ním jsou závěry či teze, jež jsou buď neobyčejné, nebo trvale platné. Je to třeba *Malý princ* Antoina de Saint-Exupéryho; je to třeba *Antikrist* Larse Von Triera. Může se vám to stát u chytré knihy pro děti definující nestárnoucí životní hodnoty; může se vám to stát u filmu, jenž nese zprávu: NĚKDY UŽ JE POZDĚ VĚCI ZACHRÁ-

NIT, a dospělí neví, jestli se při něm klepou hrůzou nebo hnusem. Když budete chtít vidět dovnitř hravého románu *Boxer, brouk*, nebudete daleko. Do té před chvilkou nastavené škatule nejlepšího současného umění by se při jisté interpretaci mohl vejít.

Projedeme si tři termíny, na které v románu narazíte. 1) Trimetylaminurie: nemoc, kterou byste asi nechtěli; máte-li ji, potřebujete více než často močit; vaše výměšky jsou aromaticky někde mezi nemytou kundou a už nějaký týden zkaženou rybou; tato nemoc vás vyřazuje z jakéhokoliv sociálního a sexuálního života (pokud se teda nechcete kámošit a spát s lidmi s trimetylaminurií). 2) Eugenika: filosofický a sociologický směr, biologická ambice; její cíl: vytvořit geneticky nenapadnutelného – geniálního – člověka, silného, krásného, chytrého, odolného; kdybych připojil ještě „poslouchajícího na slovo“, znali byste jeden z Hitlerových snů v jeho kompletní podobě. 3) Sbírání fašistických artefaktů: někdo prostě sbírá známky, někdo si v mrazáku zamrazuje psí výkaly, co najde při pravidelných procházkách parky, někdo chce mít doma to, čím sám sebe a svůj dům zdobil například Joseph Goebbels a jeho nenávistní a dobytelským posedlí kamarádi. Důležité slovíčko následujících řádek bude „asi“, neboť každý má své estetické a morální limity posazené v jiných chuťových patrech (co je pro mne, popkulturního úchyla, přitažlivé, bude pro vás nechutné). Žádná ze třech jmenovaných věcí nikomu nebude jako téma hovoru příjemná. Ta choroba vás asi bude odpuzovat; potkáte-li někoho jí postiženého, uděláte pár rychlých kroků jinam; abyste to třeba nechytli nebo tak. Ta věda vám bude zřejmě připadat nebezpečná, maniakální, popírájící přirozený řád a asi by se nakonec měla zakázat; člověk by přece měl projít vývojem, ne být vyšlechtěn jako okrasné květiny; přirozenost vývoje je jedna z věcí, která by měla být zachována; ti, kdo se této vědě budou věnovat, budou úchylové s ambicí vládnout všem, nebo jejich otroci; její perzekucí a potíráním bychom hájili čistou humanitu. To hobby vám asi bude připadat těžce zvrácené; fašismus máme za největší celospolečenské trauma

posledních sta let; tím, co ho vizuálně definovalo nebo tím, co ho jen upomíná, se budou obklopovat pouze podivíni, kteří mají sami se sebou problém.

Všechno to jsou úchylky, obsese. Úchylka, obsese jakéhokoliv ražení je výzvou pro skutečně otevřeného a k sobě upřímného člověka. Také ale tabu pro pokrytce, co nechce o jistých věcech nikdy slyšet ani číst knížky. Až vám někdo řekne, že je tahle knížka jenom prasárna, jež hraje na efekt a nic víc, víte co si o něm myslet a proč se s ním příště bavit jenom o počasí. Jistým lidem nevysvětlíte krásu zvráceného. Není to ničím chyba.

část druhá: zdánlivý podvod

V této knize máte boxera ze třicátých let Setha Roache; hloupý, prťavý, ale fyzicky nezničitelný, Žid, homosexuál, který občas jen tak z nudy nebo donucení ošuká ženu; co by na tento mix asi řekli nacisté, část z něj by se jim určitě hodila, část by byla naprosto nepřijatelná. Tady vidíte příklad, kdy by eugenika mohla vyřešit ečí problém. Máte tu také vědce ze třicátých let, kterého baví brouci a ten eugenický vývoj onoho geneticky nenapadnutelného organismu; taky je teplej, ale taky je nacist, co svůj výzkum nabízí Hitlerovi, jež mu odepisuje, že to je fascinující. Taky tu je sběratel fašistických artefaktů postižený trimethylaminurií, co by si pro jeden další artefakt klidně nechal vzít obě nohy; dobově žije v naší současnosti. Také je tu naznačována atmosféra v předválečných fašistických anglických kruzích; působí to nějak takhle: všichni se báli, že je hamižní Židé připraví o jejich krásná honosná městská a venkovská sídla a podpora fašismu bylo pro ně jediné řešení; ukázka toho, jak snadno může být zjevně inteligentní člověk zaslepený nebo minimálně krátkozraký. Kdo se touto knihou chce zabývat analyticky, rozhodně má co googlovat: třeba konspirační vazby tajné společnosti Thule na dobové nacistické struktury; jména, názvy, symboly, místa knihy mohou odkazovat k samostatnému dlouhodobému studiu jejich mystiky;

když se s tím setkáte poprvé na prvních stránkách románu, jste přesvědčeni, že čtete něco mystického, něco kontextového; když se s tím do konce románu už skoro nesetkáte, jste pak asi zklamáni, možná se cítíte podvedeni, byli jste nalákáni na něco, co tady bylo jen tak, jenom proto, že to dobře – sofistikovaně – vypadá.

část třetí: ten, kdo chtěl bohatý kontext tajných společností, byl napálen

Na webu autora románu si pak přečtete: „Jmenuju se Ned Beaman. Je mi 26, narodil jsem se v Londýně, v současnosti žiju v New Yorku. *Boxer, brouk* je moje první knížka. Nyní pracuju na druhé. Krom toho také jako novinář píšu pro Guardian, Financial Times, Dazed & Confused, AnOther, AnOther Man a další...“ Tohle je první možná odpověď na vaši výtku proti povrchnosti; ten kýžený mystický kontextový román by totiž neměl být prací mladého ušáka, leč výzva někomu staršímu, zkušenějšímu, vzdělanějšímu; tohle je debut, který chce ze vzteku mladého chlapce dělat humor, za který by ho jeho babička, vychovaná starou školou, pokárala; smát se tomu, čemu se běžně nesmějeme, neboť se to úplně nehodí, je jednou z pobídek knihy. Třeba ji ale – tu výtku – nebudete brát úplně vážně; věk přece nemusí být limit. Druhou odpověď na vaši stížnost proti povrchnosti ale už vážně rozhodně berte. Ned Beaman je jenom takový rošťák. Hraje si s předválečným nacismem stejně jako s vámi; k sérii článků na téma EZOTERICKÁ ARCHEOLOGIE VE SLUŽBÁCH NACISMU jste se proklikávali zbytečně; k pochopení souvislostí v jeho na všechny strany pomrkvajícím románu jste to číst nepotřebovali; první stránky vás zmátly. Ten, kdo se cítí podveden, jenom naletěl; něco takového Beaman psát určitě nechtěl. Mystický kontextový román jste hledali na špatné adrese (nechali jste se napálit úplně stejně jako ten, kdo se vzteká, že se na mainstreamové televizní stanici nemůže každý den dvě hodiny

dívat na nové klipy nových skutečných avantgardních hudebních projektů, přestože občas ve vysílání zahlídne něco, co se tomu podobá). Mé předchozí lehké napadení Neda Beaumana z toho, že není hotovým (dost vzdělaným, dost vypsaným, dost analytickým) romanopiscem nebylo ve skutečnosti napadením, leč falešnou chválou. Jedním z fetišů popkulturních kritiků jsou debuty; vstupy nových bojovníků na scénu. Skoro vždy není problém si z nich udělat fackovacího panáka: je to málo propracované, pořád ještě ne vyspělé, takové zašmodrchané, autor nemá odstup, občas křečovitě. Ale jejich energie je neopakovatelná; atmosféra objevování, poznávání, atmosféra přímé umělecké geneze bývá víc než vyzrálost. Cesta k dokonalosti je několikanásobně více vzrušující než samotná dokonalost. *Boxer, brouk* je přesně ten špinavý vzrušující debut. Nepsat ho nevypsaný autor se sympatiemi k pokleslým vášním, možná bychom své rozbory nakonec končili u tagu O TŘÍDU LEPŠÍ A CHYTŘEJŠÍ VERZE DANA BROWNA. To by ale nezajímalo fetišisty přes literární debuty.

část čtvrtá: úchylnost rovná se moralita

Druhý nejlepší film, co jsem letos viděl, se jmenuje *Drive*. Sympatický hrdina jde kvůli krásné ženě a jejímu dítěti proti nesympatickým padouchům; hrajou k tomu synťáky zajišťující teleport do 80s; zdánlivě to není nic víc než ryze žánrový hořký noir; nebylo by to nijak daleko od naplněného klišé, kdyby atmosféra nebyla schopná všechnu okolní banálnost přetlouct, rozmáznout v rohu ringu jako Seth Roach své soupeře v *Boxeru, brouku*. U této knihy jsem se totiž cítil podobně. Forma nad obsah; téměř všechno táhne styl; zastíní to pocit, že vlastně čtete jenom detektivku, hledá se tělo, mrtvé tělo, ale vás to nemusí zajímat, vás musí zajímat paralelní svět, ve kterém se ocitáte, ne jeho exaktní podoba, ale jeho vibrace, jeho klimax; pomalé tempo vyprávění, jež skáče v čase tam a sem, bylo zvoleno správně. Román působí stylově, ačkoliv jeho autor nemá nijak svéráznou stylistiku, kte-

rou by se odlišil; věty skládá docela ordinérně. Doufám, že vzpomínáte na *Rozšíření bitevního pole* Michela Houellebecqa.

Teď si odpovězte na lehkou otázku: Proč vás baví nebo naopak nebaví třeba Quentin Tarantino? Jasně, je to úchyl; takové je veřejné mínění. Možná ale taky slušný psycholog, co pracuje s podvědomím diváků. Tahá z něj smrt, násilí, drogy, krev, děvky, které nechává tančit na jejich decentně prostřeném stole dle společenské konvence. Jakoby to bylo něco, po čem toužíme, ale nemáme odvahu – protože jsme přece slušní lidé – si to v reálu vzít; proto čenicháme po zvrhlém béčkovém zvráceném umění; je to přiznání se a vyrovnání se sám se sebou. Úchyláctví může mít morální efekt. Stačí vidět za roh. Stačí mít tu odvahu.

V této knize je raný anglický fašismus oblečen do nečekaných kostýmů. Jsou honosné, ušlechtilé, intelektuální, ani jedna nitka není přímo poskvrněná potenciálním zlem, jež potvrdila historie. Nepadne žádná hlasitá zmínka – taková, která by ve shluku jiného nezapadla –, že půjde o ideologii, která pohřbí miliony životů. Vaše dobré vychování vám nikdy nedovolí – ani v duchu – tuto ideologickou filosofii legitimizovat; říkat si, že něco tak propracovaného, něco tak vizuálně svěbytného, něco co strhlo tolik lidí, muselo mít své dobré nebo aspoň zajímavé stránky, že to přece nebyl jenom samoučelný program jak zabít miliony lidí, speciálně Židů. Tahle kniha to za vás neudělá – Ned Beaman je pořád mladý chlapec; kdyby něco takového chtěl, možná by ani neměl dost pevných argumentů, aby před kritikou obstál; to je spíš výzva pro kritiky pokrytectví Houellebecqa nebo Palahniuka –, tahle kniha vám to jenom dovolí, vybízí k tomu, lehce, laškovně. Ale abychom chlapeci nekřivdili: různé historické souvislosti dohledal precizně; právě díky tomu dokázal mnohé zlákat na ten onen kontextový konspirační román. Princip práce s dalšími úchylkami – třeba divným sexem a obsesivní homosexuální přitažlivostí – je stejný: jste dovedeni přímo do srdce tabu, je vám naznačeno, čemu a jak se otevřít; je na každém, co s tím udělá, kdo se bojí, může si dál číst svou napínavou detektivku a nic se mu nestane. Tato práce s podvědomím a morálkou je největším pří-

nosem knihy. Ned Beaman si pokaždé chytře kryje záda; když se dostane na hranu, všechno shodí tím, že si vlastně jenom hraje; nevíte, co myslí sám za sebe vážně, kde vás jenom pobízí, kde vás nabádá, abyste se otevřeli temným vášním a stali se úchylnými. Nejlepší film – ok, po pravdě: jeden z nejlepších –, co jsem kdy viděl je Cronenbergův *Crash*. Chlápek je po těžké autonehodě, psychické trauma ho neminulo. Vyrovná se s ním tak, že vyhledává místa těžkých bouraček; ve zničených vracích se pak léčí sexem (spojením sexu jako transcendentního nástroje a snaze přiblížení se pocitům před nebo po autonehodě). Z terapie se pak stane čistá úchylnka, fetiš. Takhle nějak by to mohlo vypadat, kdyby chtěl Ned Beaman mluvit vážně, nejen si hrát. V tomhle momentu nerozklíčujeme, jestli si hraje proto, že na víc zatím nemá nebo prostě proto, že hra a matení je to, co ho skutečně zajímá nejvíc.

část pátá: krása symbolů a absurdna

Beaman miluje symboliku a absurditu. Abych to doložil, prozradím jednu pointu; kdo ji nechce znát, ať přestane číst. Vědec posedlý eugenikou ještě nemá možnost experimentovat s lidmi, tak to dělá zatím jenom s brouky, kteří ho také baví. Exemplář, který vyšlechtí – velikost: normální, co potkáte v přírodě a neleknete se ho – je schopen během pár minut zdravému člověku rozežrat celou lebku; když roztáhne křídla, uvidíte svastiku. Právě tohle může být odpověď – pohled z druhé strany – na idealizování si předválečného anglického fašismu, do kterého má román náběh; právě toto může být také symbol fašistickéhrdosti. Malý brouk, co zničí všechno, k čemu se přisaje, vlastně živý robot, s poznávací ochrannou známkou; krom vyhrané války asi nebylo moc jiných věcí, o které by mezi roky 1939 a 1945 Němci více stáli; je to ale také silná moralita: když někoho budete pěstovat k nejvyšší možné síle, možná se vám stane, že prvního, koho zabije, budete vy sám.

Hlavnímu hrdinovi se na konci stane to, v co celou knihu v prvním případě nedoufal, a ve druhém by se mu tak splnil celoživotní sen. 1) Přežil. 2) Získal obrovskou sbírku fašistických artefaktů, sběratelský klenot; jako pro fotbalové archiváře mít všechny dresy Lionela Messiho, ve kterých v posledních letech střílel všechny svoje góly. On ale nemá ani trochu radost. Tím Beauman říká: podstatné je to, co cítíme, když za něčím zaslepeně jdeme, než abychom to ve skutečnosti získali a mohli si doma postavit na polici (když je kýžený cíl zasažen, okamžitě ztrácí svou vzrušivost). Kvůli tomu pocitu jsme ochotni riskovat cokoli. Kvůli tomu pocitu, ne kvůli Goebbelsově uniformě a Hitlerově komodě na spodní prádlo.

Benjamin Slavík